

Konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet

Så fungerar reglerna i konkurrenslagen

INFORMATION FRÅN KONKURRENSVERKET

Om du vill ha informationen i ett alternativt format som till exempel på lättläst svenska, kontakta Konkurrensverket via e-post konkurrensverket@kkv.se eller via telefon 08-700 16 00.

Juli 2019

Konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet

Den här broschyren riktar sig till dig som vill veta mer om vad som gäller när offentliga verksamheter konkurrerar med privata företag. Här får du information om reglerna i konkurrenslagen som rör konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet.

Varför finns reglerna?

Reglerna ska jämna ut förutsättningarna för offentliga och privata aktörer att konkurrera med varandra och bidra till en fungerande konkurrens. God konkurrens leder till sunda marknader som gynnar konsumenterna.

Offentliga aktörer har ofta, när de är aktiva på en marknad, andra förutsättningar än privata företag. En kommun går till exempel inte i konkurs, utan har möjlighet att fortsätta att driva säljverksamheter som kanske går med förlust. Offentliga aktörer kan också sälja varor eller tjänster samtidigt som de har till uppgift att bevilja tillstånd till företag och konsumenter som agerar på samma marknad. Det gör att risken är stor att konkurrensen snedvrids när offentliga aktörer säljer varor och tjänster i konkurrens med privata företag.

Vilka omfattas av reglerna?

Reglerna omfattar offentliga aktörer, det vill säga

- » kommuner
- » regioner/landsting
- » staten, och
- » juridiska personer där en offentlig aktör har ett dominerande inflytande. Ett exempel är bolag som ägs av kommunen.

Vad innebär reglerna?

Reglerna innebär att staten, kommuner och regioner/landsting kan förbjudas att sälja varor eller tjänster på ett sätt som begränsar konkurrensen. Även exempelvis uthyrning omfattas. Kommuner och regioner/landsting kan dessutom förbjudas att bedriva viss säljverksamhet om den begränsar konkurrensen. Den som bryter mot förbudet kan bli tvungen att betala vite, det vill säga en viss summa som går till statskassan och som bestäms av domstolen. Det är Patent- och marknadsdomstolarna* som utfärdar förbuden och som beslutar om eventuellt vite.

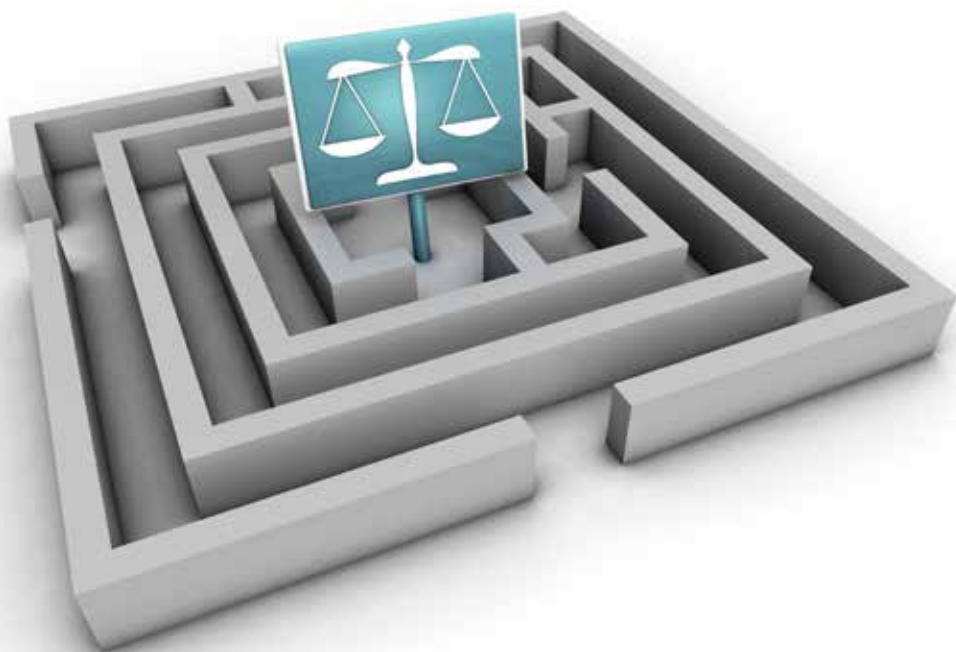
”Staten, kommuner och regioner/landsting kan förbjudas att sälja varor eller tjänster på ett sätt som begränsar konkurrensen.”

* Från och med den 1 september 2016 har konkurrensrättsliga mål och ärenden som fram till dess prövats i tingsrätt och Marknadsdomstolen övergått till att prövas av Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen, inrättade inom Stockholms tingsrätt respektive Svea hovrätt.

Konkurrensverkets roll

Den som tycker att en offentlig aktör begränsar konkurrensen kan höra av sig till Konkurrensverket. Vi kan då utreda frågan och, om det blir aktuellt, vända oss till Patent- och marknadsdomstolen för att få ett förbud utfärdat. Om vi inte tycker att det finns ett konkurrensproblem, eller om vi anser att vi behöver prioritera andra tips, kan vi välja att avstå från att gå vidare med ärendet. Då kan det berörda företaget, eller en sammanslutning av företag, i stället vända sig direkt till Patent- och marknadsdomstolen och begära att domstolen ska utfärda ett förbud.

Det här kan förbjudas

Säljverksamheter och förfaranden som kan förbjudas

Patent- och marknadsdomstolen kan förbjuda hela säljverksamheter samt även vissa tillvägagångssätt, så kallade förfaranden, inom säljverksamheter som drivs av staten, kommuner, regioner/landsting och deras juridiska personer om de begränsar konkurrensen på marknaden.

Förfaranden som kan förbjudas är till exempel:

- » att sätta för låga priser, det vill säga underprissättning,
- » att diskriminera, det vill säga behandla olika företag på olika sätt utan godtagbara skäl,
- » att neka företag tillträde till så kallad strategisk nytthet, till exempel viss infrastruktur, eller
- » att blanda myndighetsutövning med affärsverksamhet.

Effekter på marknaden

Varje fall är unikt och måste bedömas för sig. Reglerna är dynamiska – det som begränsar konkurrensen i ett fall behöver inte göra det i ett annat. Bedömningen kan skilja sig åt från fall till fall beroende på till exempel regionala och lokala förutsättningar. På samma sätt kan bedömningen skilja sig över tid. Det som begränsar konkurrensen i dag behöver inte göra det om fem år.

Förfaranden och verksamheter kan förbjudas om de skadar förutsättningarna för en effektiv konkurrens. Detta utreds bland annat genom att titta på effekter på marknaden där den offentliga aktören är verksam. Utgångspunkten för bedömningen är om konkurrenstrycket ökar eller minskar till följd av en offentlig aktörs beteende. Ett ökat konkurrenstryck leder till att samhällets resurser används mer effektivt. Vad som leder till konkurrensbegränsande effekter beror bland annat på hur situationen ser ut på den aktuella marknaden. Vissa beteenden är helt neutrala för konkurrensen på marknaden. Det kan till exempel vara neutralt för konkurrensen om en offentlig aktör upprätthåller service och annan infrastruktur på områden där det saknas utbud från privata företag.

Undantag från reglerna

Det finns säljverksamheter och förfaranden som inte kan förbjudas trots att de kan snedvrída eller hämma konkurrensen. Om det till exempel finns lagstiftning som medger att kommuner eller regioner/landsting får driva en viss försäljnings- eller utyrningsverksamhet, det vill säga om säljverksamheten bedrivs inom ramen för den offentliga aktörens uppdrag, får verksamheten inte förbjudas.

Förfaranden som bedöms vara försvarbara från allmän synpunkt kan inte heller förbjudas. Det betyder att konkurrensintresset vägs mot samhällets behov och intresse av säljverksamheten och hur den drivs. Patent- och marknadsdomstolen tar hänsyn till skälen till förfarandet och hur mycket det begränsar konkurrensen.

Säljverksamhet som förbjudits av domstol

Bussbolags beställningstrafik mot privata kunder

Ett kommunalägt bolag förbjöds i en dom från Stockholms tingsrätt att bedriva beställningstrafik genom sitt helägda aktiebolag i fall där andra än kommunen är beställare. Bakgrunden till målet var att det kommunalägda bolaget i huvudsak bedrev kollektivtrafik/linjetrafik. Utöver detta erbjöd bolaget även beställningstrafik till andra än den egna kommunen. Tingsrätten konstaterade att bolaget, när det gällde att bedriva beställningstrafik, hade agerat utanför sitt kommunala uppdrag, att bolaget hade en stark position på marknaden och att denna starka position hängde samman med att bolaget var en offentlig aktör. Tingsrätten ansåg mot bakgrund av detta att den del av bolagets verksamhet som avsåg beställningstrafik var konkurrenshämmande och skulle förbjudas (Stockholms tingsrätts dom av den 12 juli 2013 i mål nr T 8160-11).

Checklista för dig som vill veta vad som krävs för ett förbud

Undrar du om en viss säljverksamhet eller ett visst förfarande inom en säljverksamhet kan förbjudas? Det finns flera krav som måste vara uppfyllda innan säljverksamheten eller förfarandet kan förbjudas enligt reglerna i konkurrenslagen. Mer information hittar du i checklistan nedan. Checklistan bör ses som en allmän vägledning och ersätter inte juridisk rådgivning i ett enskilt fall.

Handlar det om en offentlig aktör?

Reglerna gäller offentliga aktörer såsom kommuner, regioner/landsting och statliga myndigheter. De gäller också juridiska personer där offentliga aktörer har ett dominerande inflytande, till exempel kommunala bolag.

Är det frågan om säljverksamhet?

Reglerna gäller säljverksamhet, det vill säga när varor eller tjänster erbjuds på marknaden av en offentlig aktör, och när den offentliga aktören erbjuder dessa varor eller tjänster till andra än den egna organisationen. Det har ingen betydelse om säljverksamheten är vinstdrivande eller inte. Myndighetsutövning och inköpsverksamhet omfattas inte.

Begränsar säljverksamheten konkurrensen?

Reglerna gäller när säljverksamheten begränsar, eller hotar att begränsa, konkurrensen på marknaden. En konkurrensbegränsning kan leda till att privata företag får svårare att etablera sig, expandera befintlig verksamhet eller att de trängs undan från marknaden. Generellt ökar risken för skada på konkurrensen, som följd av en viss verksamhet eller förfarande, ju högre marknadsandel den offentliga aktören har. Reglerna är normalt sett inte tillämpliga när en offentlig aktör driver en säljverksamhet som det inte finns något intresse för privata företag att bedriva, även i frånvaro av den offentliga aktörens säljverksamhet.

Finns det någon omständighet som gör att säljverksamheten eller förfarandet ifråga inte kan förbjudas?

Verksamheter som ingår i det kommunala uppdraget, exempelvis grundskola, kan inte förbjudas även om de skulle begränsa konkurrensen. Statliga säljverksamheter kan inte heller förbjudas, även om förfaranden i dessa kan det. Konkurrensbegränsande förfaranden som är försvarbara från allmän synpunkt kan inte heller förbjudas.

Förfarande som förbjudits av domstol

Tillgång till brandövningsområde

Ett kommunalförbunds vägran att ge ett privat företag tillträde till ett övningsområde ansågs av Marknadsdomstolen strida mot reglerna om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet i konkurrenslagen. Bakgrunden till målet var att ett kommunalförbund som bland annat anordnade brandskyddsutbildningar på ett brandskyddsområde ibland också hyrde ut detta område. I det aktuella ärendet vägrade kommunalförbundet att upplåta brandskyddsområdet till ett företag som ville ha tillgång till det för att genomföra brandskyddsutbildningar. Detta ökade kostnaderna för företaget. Marknadsdomstolen konstaterade att kommunalförbundets förfarande i vissa delar varit ägnat att snedvrída eller hämma konkurrensen, samt att förfarandet varit av betydelse för konkurrenstrycket. Kommunalförbundet förbjöds därför att vägra det privata företaget tillträde till brandövningsområdet (Marknadsdomstolens dom av den 31 januari 2014 i mål nr A 1/13).

Att tänka på som offentlig aktör

Allmänt

Konkurrensverket rekommenderar staten, kommuner och regioner/landsting att se över hur förvaltningen och dess juridiska personer agerar när de säljer varor och tjänster.

- » Utforma en policy som bidrar till att undvika att säljverksamheter begränsar konkurrensen. En sådan policy kan bland annat innehålla rutiner för att omhänderta klagomål, säkerställa att prissättningen i de offentliga säljverksamheterna inte är problematisk för konkurrensen och att konkurrerande privata säljverksamheter inte missgynnas av den offentliga aktörens beslut.
- » Gör en översyn av samtliga verksamheter med jämna mellanrum, gärna årsvis i samband med årsbokslut. Eftersom verksamheter och förutsättningar ändras över tid behöver översyn ske regelbundet.
- » Genomför en kontroll av effekterna på konkurrensen vid start av nya, eller expansion av befintliga, verksamheter.

Om prissättning

Så kallad underprissättning är ett exempel på förfarande som en offentlig aktör kan förbjudas att tillämpa. Låga priser är som utgångspunkt bra för konsumenterna, men kan i vissa fall hämma eller snedvrída konkurrensen. Det är till exempel fallet om effektiva företag, till följd av den offentliga aktörens prissättning, slås ut eller inte vill träda in på marknaden, vilket försämrar förutsättningarna för en långsiktigt fungerande konkurrens.

För att undvika att sätta för låga priser är det viktigt att den offentliga aktören åtminstone täcker kostnaderna för säljverksamheten. För att få god kunskap om säljverksamhetens kostnader och intäkter behöver dessa särredovisas från annan verksamhet. Det är också viktigt att tänka på att kostnader för nyttjande av lokaler, administrativa tjänster och andra resurser som behövs för verksamheten också redovisas på ett rättvisande sätt. Både investeringskostnader, kapitalkostnader och kostnader som är gemensamma med annan verksamhet behöver täckas för att säkerställa att konkurrensen inte snedvrids eller hämmas.

Om den offentliga aktörens pris understiger det pris som privata företag tar ut, kan det indikera att alla kostnader inte täcks eller att den offentliga aktören verkar under mer gynnsamma förutsättningar än privata företag. Det kan då finnas orsak att se över att prissättningen inte begränsar konkurrensen.

Vänd dig till Konkurrensverket

Om du vill uppmärksamma Konkurrensverket på en fråga som handlar om en offentlig säljverksamhet ska du vända dig till vår tipsfunktion. Det går bra att vara anonym.

På www.konkurrensverket.se hittar du mer information om hur du går tillväga om du vill upplysa oss om ett potentiellt konkurrensproblem, och vad du bör tänka på om du vill lämna in ditt tips anonymt.

Om du behöver mer information

Besök vår webbplats www.konkurrensverket.se för att få mer information om konkurrenslagen och reglerna om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet. Här kan du bland annat ta hjälp av vår interaktiva vägledning om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet och hitta domar och viktigare avskrivningsbeslut som gäller sådana ärenden. På vår webbplats finns också Konkurrensverkets prioriteringspolicy som beskriver vilka faktorer vi beaktar när vi bedömer vilka ärenden som ska prioriteras.

Har du frågor är du välkommen att kontakta vår tipsfunktion på telefon 08-700 16 00, eller via e-post konkurrensverket@kkv.se.

Adress 103 85 Stockholm
Telefon 08-700 16 00
konkurrensverket@kkv.se

www.konkurrensverket.se